

NİZAMİ GƏNCƏVİ YARADICILIĞINDA GENDER BƏRABƏRLİYİ

RZAYEV ƏLİ İTTİFAQ oğlu

Sumqayıt Dövlət Universiteti, baş müəllim

alirza_200@mail.ru

Açar sözlər: Nizami Gəncəvi, qadın, gender, fars dili, Leyli və Məcnun, Xosrov və Şirin, Yeddi gözəl

İnsanların cins fərqi olmadan bərabərlik mövzusu, görkəmli Azərbaycan fikir adamı, söz və təfəkkür aləminin böyük karifeylərindən biri olan Nizami Gəncəvi yaradıcılığının fundamental ana xəttidir. Nizaminin təlimlərində gender bərabərliyi sosial inkişaf üçün olduqca mühümdür. Adətən, gender bərabərliyi insanlar arasında yanlış anlaşılır. Cins və gender eyni məfhum deyil. Cinsiz bioloji, gender isə sosial vəziyyətdir.

Öz əsrinin misilsiz humanist mütəfəkkiri Nizami yaradıcılığı, bu mühüm məsələ barədə həm öz dövr ictimaiyyətinə, həm də gələcək nəsələ mesaj ötürür ki, qadınlar kişilərdən aşağıda durmur və sosial həyatın müxtəlif sahələrində kişilərə tam şəkildə itaət etmək, qul olmaq mövqeyində deyillər. Orta əsrlərdə dünyanın bir çox coğrafiyasında gender zorakılığı vüsət tapmışdı. Lakin Nizami Gəncəvi qadını sivil insan cəmiyyətinin formalaşmasında mühüm rol oynayan, onu cəmiyyətin azad üzvü olaraq təqdim edir, ona öz haqqı olan dəyəri verir. Onun nəzərində qadınlar bütün ictimai fəaliyyətlərdə tam şəkildə iştirakçıdır. Xəmsədə yaratdığı qadın obrazları saz çalır, döyüş meydanlarında şücaət göstərirlər və bununla yanaşı ictimai və fəlsəfi mövzularla dərinlən tanışdırlar. İctimai həyatın ən müxtəlif sahələrində kişilərdən heç də geri qalmadıqlarını, müəyyən sahələrdə hətta onları üstələdiklərini əməllərində göstəriblər. Bir qayda olaraq, həm qadınlar arasında bərabərliyi, həm də qadın və kişi arasındakı bərabərliyi özündə əks etdirir. Kimliyindən, statusundan və mövqeyindən asılı olmayaraq, bütün qadınlara eyni dərəcədə hüquqların tanınması aşılır. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, XII əsrdə yaşamış Nizami öz dövrünə görə qadın azadlığı, gender bərabərliyi mövzusunda toxunmaqla öz dövründə fikri inqilabın əsasını qoymuşdur. Nizami Gəncəvi yaradıcılığında gendər məsələsinə baş vurmazdan öncə, onun yaşadığı dövrün ictimai- sosial vəziyyətinə diqqət etmək lazımdır. Məlumdur ki, Nizami Gəncəvinin yaşadığı dövrdə dini mövhumatçılıq cəmiyyətin məişətinə qədər nüfuz etmiş, qadınlara bir çox məhdudiyətlər qoyulmuşdur. O dövrün qadını təhsil almaqdan, bir çox sahələrdə özünü ifadə etmək, cəmiyyətdə iştirak etmək hüququndan məhrum edilmişdi.

Məlum olduğu kimi, Nizami Gəncəvinin öz əsərlərində azad qadın kimi təqdim etdiyi obrazlar, ondan öncə yaşamış şair və nasirlərin yaradıcılığında mövcud olmuşdur. “Gəncəli dahi” dən iki əsr öncə yaşamış Əbülqasim Firdovsinin “Şahnaməsində” qadın obrazları olduqca fərqlənir. Firdovsi qadını müstəqil şəkildə deyil, kişi qəhrəmanları ilə münasibətləri zəminində ifadə etmişdir

Nizami isə yaratdığı qadın obrazlarını daha azad, müstəqil, öz azadlığı uğrunda mübariz və yeri gəlmişkən müqavimət göstərən qəhrəman kimi təqdim edir. Şirin çayda çılpaq şəkildə çimir və Şiruyə Xosrovu öldürdükdən sonra Şirinlə evlənmək istəyir, amma Şirin ona icazə vermir. Bəzi tədqiqatçıların fikrinə görə, Şirin, Nizaminin vəfat etmiş yoldaşı Afaqın prototipidir. [1, s. 137]

Nizami öz digər dastanlarında başqa qadınları da kişilərlə bərabər və bəzən onlardan daha üstün oldığını qeyd edir. Hətta böyük bir ölkəni idarə edilməsində qadını layiq bilir. Şairin beşinci əsəri “İsgəndərnamə”dəki Nüşabə surəti xüsusilə diqqəti cəlb edir. Nizami Gəncəvi tarixdən hamıya yaxşı məlum olan hökmdar İsgəndəri gətirib o zaman Azərbaycanın paytaxtı olmuş Bərdə şəhərinə çıxarır. Görüş zamanı Nüşabə öz qadın müdrikliyini qarşıya qoyur. Belə ki, boşqabda yemək

əvəzinə, ləl-cəvahirat gətizdirib İsgəndərin qarşısına qoydurur. İsgəndər təəccüblə boşqaba baxıb soruşur ki, bu nədir? Nüşabə xanım təkmlə deyir ki, sən çörək üçün deyil, var-dövlət üçün gəlmisən. İsgəndər türk qadınının dəyanətini görüb bu qənaətə gəlir ki, “Aslanın erkəyi, dişisi olmaz”. Nəticə belədir:

*Qadındır müqəddəs, qadındır yüksək,
Həyata anadır, ömürə bəzək.
Qadını sevməyib onu incitmək,
Duyğusuz insanın qəbahətidir. [2, s. 205]*

Yeddi gözəl poemasında hər bir qadının xüsusiyyətlərini nümayiş etdirməsi Nizaminin qadına verdiyi müstəsna dəyərlərdən ibarətdir. Sasani padşahı Bəhram dastanın baş qəhrəmanı kimi, dünyanın müxtəlif coğrafi məkanlarından gəlmiş, yeddi qadını qonaqlayır, onlar yeddi günbəzin altında padşaha yeddi dastan danışirlar. Eşqdən ibarət olan hər əhvalat ya tamdır, ya da natamam. Misal olaraq, gözəl, savadlı, ağıllı slavyan şahzadə xanım danışır ki, adi kişilər həyat yoldaşına layiq deyirlər. Yəni, bəzi kişilər var ki, onlar ümumiyyətlə qadına layiq ola bilmirlər. Nizami adıçəkilən poemada qadın gözəlliyini vəsf etməklə yanaşı, onun təhsilə verdiyi önəmi də vurğulayaraq, elm və təhsilin qadına qazandırdığı hüquq və azadlıqlar, qadınların təhsil və tədrisinin əhəmiyyəti, qadın haqlarının qorunması məqsədilə rəhbərləri üzərinə düşən vəzifələr kimi vacib məqamlara toxunur.

گلرخی قامتش چو سرو بلند	دلفریبی به غمزه جادوبند
لب به شیرینی از شکر خوشتر	رخ به خوبی ز ماه دلکشتر
شکر و شمع پیش او مرده	زهره ای دل ز مشتری برده
تنگدلتر ز حلقه کمرش	تنگ شکر ز تنگی شکرش
گل ز ریحان باغ او خاری	مشک با زلف او جگرخواری
خوب رنگیش خوبتر ز نگار	تازه روییش تازه تر ز بهار
ناز نسرين درمخریده او	خواب نرگس خمار دیده او
گل کمر بند زير دستانش	آب گل خاک رهپرستانش
داشت پیرایه هنرمندی	به جز از خوبی و شکرخندی
در نیشته ز هر فنی ورقی	دانش آموخته ز هر نسقی
جادویها و چیزهای نهان	خوانده نیرنگنامههای جهان

*Qəmzəsi cadugər, könül oxşayan,
Üzü gül qaməti bir sərvi rəvan,
Bənizi qəşəngdir onun qəmərdən,
Dodağı şirindir qənddən, şəkərdən
Zöhrəydi aşiqi parlaq müştəri,
Hüsnü batil etdi, şamı, şəkəri
Qənd həsəd aparıb şirin dilinə,
Təng olub dönmüşdü incə belinə,
Müşk saçı yanında hey bağıri qandı
Reyhani önündə gül bir tikandır,
Təravətli üzü bahardan lətif,
Şəkildən gözəldir, şəkildən zərif.
Gözünün xumarı nərgis yuxulu,
Nəsrinin qəmzəsi alınma qulu.
Güləb baş əyərdi adamlarına,
Gül xidmət eləyərdi qulamalarına
Şəkər gülüşlüydü, günəş camallı,
Həmi hünərliydü, həmi kamallı.
Oxuyub hər dərsi bilik yığaraq,
Yazmışdı hər elmə dair bir varaq.*

*Çox tilsim kitabı vürmüşdü başa,
Sehirlər məlumdur o qələmqəşə. [5, s.144]*

Nizami Gəncəvi qadına nikahda sərbəstlik hüququnun verilməsinin tərəfdarıdır. Qadının izdivacı öz əlindədir, bu məsələdə hər hansı bir məcburiyyət yolverilməzdir.

Nizaminin təqdim etdiyi bu qadın obrazı, təkcə onun zahiri görkəminin, gözəlliyinin təsvir etməklə bitməyib, onun savadının, elmə həvəsli olmasını da xüsusi qeyd edərək qadının savad almasının üstünlük olduğunu xüsusilə vurğulamışdır. Dastanın davamında oxucu, bu qadınla daha çox tanış olmağa müyəssər olur. Bu şahzadə xanım, ona gələn elçilərin çoxluğundan yorulur və ordu qalaları kimi bir qalanın üstünə çıxır, buludla örtülmüş bir dağın zirvəsinə çıxır və göstəriş verir ki, qalanın ətrafında xəndəklər qazınsınlar ki, ağılsız, kişilər ona yaxın gələ bilməsinlər. Əgər hansısa biri bu çətin maneələri ötüb, qalanın içinə girə bilərsə, o zaman onunla ailə qurmağa layiq olar. Lakin bununla da kifayətlənməyib, ona elçi düşən kişi dörd suala cavab verməlidir ki, nə dərəcədə ağıllı olduğu müəyyən olunsun və sevgiyə layiq olub olmadığı bilinsin. Belə bir kişi zirək, güclü olmalıdır, qazılmış xəndəklərdən keçsin və o dərəcədə ağıllı və savadlı olmalıdır ki, suallara cavab versin. Elçilər çox çalışdılar maneəni keçib qalaya girsinlər, amma buna nail ola bilmirlər. Sonda, gənc bir şahzadə uzaq ellərdə təhsil almış, səfərdən qayıtmışdı. Qalanın ətrafındakı maneələri aşır və şahzadə xanım onunla evliliyə razı olur. Bütün bunlar onu göstərir ki, Nizami şahzadə obrazının dili ilə qadın hüriyyətinin, qadının seçim azadlığını müdafiə edir.

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, şahzadə xanım qalaya sığınmamışdan atasına müraciət edərək “Atacan məni bağışla, amma mən səni tərk etməliyəm. Mənim getməyim üçün mənə yardım et” – deyir.

Mətnin orijinalı:

دختر خوبروی خلوتساز / دست خواهندگان چو دید دراز
جست کوهی در آن دیار بلند / دور چون دور آسمان ز گزند
داد کردن بر او حصاری چُست / گفتمی از مغز کوه کوهی رست
پوزش انگیخت وز پدر درخواست / تا کند برگ راه رفتن راست

*Olum sədəmədən gör kimi uzaq,
Deyərək, axtardı ən uca bir dağ,
Əmr etdi bir yüksək qala tikdilər
Dağ başından göyə bir dağ çəkdilər
Yalvarıb atadan izn istəti:*

-Şəfər tədarükü hazır et,-dedi. [4, s.185]

Bu beytdə dahi mütəfəkkir Nizami, obrazın dilindən qadının öz taleyini özü seçə bilmək, qərar vermək haqqı və bacarığı olduğunu qeyd edir. O dövrün insanını təsəvvürlərə sığdırmaq çətindir ki, valideynlər öz övladları üçün həyat yoldaşı müəyyən etdiyi və hətta qız uşaqlarının məcburən ərə verildiyi bir cəmiyyətdə Nizami qadının öz həyatı üçün özünün qərar verdiyini bu qədər açıqlıqla ifadə etməyi o dövrün inqilabından başqa bir şey deyildi. Nizami burada ağılsız, elmsiz kişiləri tənqid atəşinə tutur, onları qınayır və belə kişilərin güclü, ağıllı qadınların qarşısında məğlub olduğunu deyir.

Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” əsərində başqa bir qadın obrazı Fitnədir. O, ənənəvi adətləri, mental dəyərlər adı ilə cəmiyyətə sirayət etmiş mənfiləri rədd edir. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi Nizamidən iki əsr qabaq yaşayıb, yaratmış İran ədəbiyyatının görkəmli simalarından biri olan Əbülqasim Firdovsi həmin obrazı məşhur Şahnaməsində qələmə almışdır. Firdovsinin Şahnaməsindəki Azadə obrazı Fitnənin prototipi olsa da, o, təbiətə zəif və mütidir. Oxşar obraz Firdovsidən iki əsr sonra Nizamin əsərində tam başqa formada meydana çıxır. Padşah öz ovçuluq məharəti ilə Fitnəni təəccübləndirməyə çalışır, amma qız bütün gördüklərinə fikir vermir, laqeydliklə qarşılayır və padşaha bütün bunların sadəcə vərdislə əldə edildiyini söyləyir. Bu cür ovçuluq məharəti qarşısında Fitnənin laqeyd münasibət göstərməsi padşahı qəzəbləndirir və onu qovur.

Ağıllı və fərasətli Fitnə də eyni üsulla padşaha daha ibrətamiz bir dərs verir. İbrətli dərsi də bundan ibarət olur ki, yenicə doğulmuş buzovu boynuna alıb hər gün qırx pilləkəni qalxıb-enir. Fitnə o qədər məşq edir ki, həmin buzov böyüyüb iri bir erkək heyvan olanda da çətinlik çəkmədən onu boynuna alıb pilləkənləri qalxır və enir. Fitnənin bu məharəti elin dilinə düşür, ağızdan ağıza gəzir və gedib padşahın qulağına çatır. Padşah da öküzü çiyinə alıb qırx pilləkəni qalxıb-enən qızı görmək üçün durub, onun yanına gəlir və incə bir qızın o boyda öküzü boynuna qaldırmasına heyrətini gizlədə bilmir.

Nəhayət, padşaha lazım olan dərslər verilmə zamanının gəldiyini anlayan Fitnə üzündən örtüyü atıb, özünü ona təqdim edir və boynuna öküz qaldırmağın güc yox, adi vərdiş olduğunu deyir. [5, s.133]

Nizami bu əsərlərdə qadını övdüyü zamanlar insanlar arasında qadının “naqisul əql” (ağıldan nöqsan, ağıldan az) kimi qələmə verirdilər. Qadın azadlığı və hüriyyəti haqda Nizaminin “Leyli və Məcnun” əsərində də rast gəlirik. Leylinin atası onun Qeysə qarşı fikrinə qarşı çıxır, məktəbə buraxmır, hətta onun iradəsinin ziddinə olaraq qızı İbn Salam adlı yaşlı bir kişiylə ərə getməyə məcbur edir. Aşıqların ayrılıq günlərində Məcnunun valideyləri və İbn Salam ölür. Lakin mövcud vəziyyət yaxşılaşmır. Leyli ölüm ayağında olarkən anası ilə Məcnun haqqında söhbət edir. Leyli öləndən sonra Məcnun onun qəbri üstündə gəlir və orda ölür.

Ədəbiyyat günəşinin şöləsi sayılan böyük Nizami Gəncəvi göstərmək istəyir ki, bəzi mental dəyər adı ilə cəmiyyətə sığınmış ictimai məhdudiyyətlər, əslində dəyər deyil, bir qadının öz hissləri, öz gələcək həyatına özünün qərar verməsinə mane olan zərərli ictimai qaydalarlardır. Bu ictimai məhdudiyyət Leylinin Məcnuna olan eşqini gizlədir, ictimai qınağın, qəbilə qaydalarından qorxaraq dilində gətirməsinə mane olur. Qəbiləyə xəyanət etməsi ilə günahlanmasından, əxlaqsız hesab olunmasından qorxur. Bütün bunlara baxmayaraq, Leyli müqavimət gösrərir. O ölrəkdən anasına “ölürəm, çünki bu, həyat deyil” deyərək gözünü yumur.

Leyli bütün bu məhdudiyyətlərdən bezərək Məcnuna yazdığı məktublarında birlikdə qaçmağı təklif edir. [4, s.208] Nizami bu arada qadının kişi üçün arxa, dayaq ola biləcəyini də göstərmədən keçmir. Nizami yaradıcılığına səyahət etdikcə anlamaq olur ki, o qadının öz əks cinsinə həyatın çətin dövrlərində dayaq ola biləcəyini qeyd edir. Məcnunun atasının vəfatından sonra Leyli onun könlünü alır, eşq məktubları yazır, məktub vasitəsilə ona təsəlli verməyə başlayır.

دللتگ مباحش اگر کست نیست

فریاد ز بی کسی نه رایست

از بی پدري مسوز چون برق

کان گو بشکن گهر بماناد

من کس نیم آخر؟ این بست نیست؟

کاخر کس بی کسان خدایست

چون ابر مشو به گریه در غرق

گر رفت پدر پسر بماناد

*Qəlbini sıxma ki, sən kimsəsizsən,
Mən kiməm, adamın deyilmiyəm mən?
Heç kəs köməksizəm, deməsin gərək,
Köməksiz olana Allahdır kömək.
Yanma şimşək kimi atasızlıqdan,
Bulutlu gözündə qopmasın tufan.
Ata ölmüşsə də, oğul çağ olsun.
Mədən qırılmışsa, gövhər sağ olsun"*

Nizami Gəncəvinin yaradıcılığında gender bərabərliyi məsələsini daha dərindən araşdırarkən, şairin öz dövründən daha qədimə, zərdüştülüyə müəyyən qədər rücu etdiyinin şahidi oluruq. Belə ki, zərdüştülükdə Ahuramazdanın istəyi ilə Anahita adlı qadın məlayikə Mehrlə bərabər mövcud olur və burada qadının kişi ilə bərabər olduğuna nümayiş etdirir. Zərdüştülüyn dini mətnində Zərdüşt öz qızına evlilik üçün seçim imkanı verərkən özünə həyat yoldaşı seçmə azadlığı verir. Biz bunu Yesna 53 də görməkdəyik. O deyir: “mən bu təklifi evlənmək istəyən qızlara və eləcə də sənə deyirəm”. [7, s.56]

Beləliklə, müqəddəs mətnlərdə qadınlarla kişilərə olan müraciətlər bərabərdir. Evlənmək üçün kişilərin seçim hüquqları olduğu kimi, qadınlarda da eyni dərəcədə hüquq verilmişdir. Nizami yaradıcılığında bu amillərin təsirini açıq aşkar görürük.

Onun dostlarından biri "Xosrov və Şirin"-i yazdığı və zərdüştilik ənənələrini diriltiyi üçün ona irad tutduqda o, Xosrov və Şirindən bəzi beytləri ona oxuyaraq şerinin gözəlliyi qarşısında diz çökməyə vadar edir.

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, Nizaminin əsərlərində xeyir və şərin daim üz-üzə dayanması onun yaradıcılığının əsl mayasıdır. Əsərin yaranış səbəbinin də məhz şərin qarşısında xeyirin dayanması durur.

Yeddi gözəl əsərində "Xeyir və Şər" adlı bir hissəsində nümunə olaraq Nizaminin fəlsəfi inancları izah edir. Şərin mövcud olduğu zaman xeyirin onun qarşısında zühur etməsini ustalıqla təsvir edir. Nizaminin yaratdığı obrazlar elmin və yaxşılığın təcrübə etməklə istiqamət götürmüşlər. Çox ehtimalla Nizami bu epistemoloji modeli zərdüştilüyün dualizmindən təsirlənərək qeyd etmişdir. Onun müsbət obrazları həmişə inkişaf, təkamülə doğru gedir, onlar fəlsəfədən məlumatlı, hətta bəzən gələcəkdən xəbərdardılar. Beləliklə şairin ikilik anlayışın qəbul etməsi Şirin obrazında xeyirxah qadınla mühafizəkar Xosrov yaratmasında da görmək olar.

Nizami ikilik və bərabərlik anlayışında öz qəhrəmanlarını inkişaf və təkamül istiqamətində saxlamaqdadır. Onun qadın qəhrəmanları etibarlı, şərəfətli və mübariz simalardır. Onlar özlərinin inkişafına çalışmaqda yanaşı çox vaxt kişilərə də örnək olurlar.

Nizami Gəncəvinin qadın şəxsiyyətlərə verdiyi müstəsna dəyər, əsərlərini yazdığı zamanlara həyat yoldaşlarının ölümü xüsusi vurlamağından da müşahidə olunur. "İskəndərnamə" də ömür-gün yoldaşının ölümünə toxunur. Onun üçün yazmağın nə qədər çətin olduğunu, lakin bununla yanaşı şərəf duyduğunu deyir. Çünki qəm, qüssə həyat yoldaşının vəfatı dərdsini onun ürəyindən alır.

Nizami Xosrov və Şirini yazanda sevdiyi Afaq adlı həyat yoldaşını itirir. "Leyli və Məcnun" poemasını bitirərkən isə ikinci həyat yoldaşını itirir. Qadının Nizaminin həyatında dəyərli yer tutması, öz həyat yoldaşının ölümündən sarsıldığından əvvəl şad xürrəm kimi təqdim etdiyi Şirinin, daha sonra faciəvi sonluqla bitirməsinin ola bilsin ki səbəbi məhz bu olmuşdur.

Şirinin öz sevgilisinin məzarı üstündə intihar etdiyini təsvir edərkən də şair onun bu fədakarlığını alqışlamaqla bərabər, qadınlıq haqqında danışmış, qadını ülvə bir varlıq kimi tərifləmişdir.

زهی جان دادن و جان بردن او
به جانان جان چنین باید سپردن
زن آن مرد است کاو بی درد باشد
بسا دیبا که شیرش در نور است

زهی شیرین و شیرین مردن او
چنین واجب کند در عشق مردن
نه هر کاو زن بود نامرد باشد
بسا رعنا زنا کاو شیر مرد است

*Alqış bu ölümə, əhsən Şirinə,
Öldürən Şirinə, ölən Şirinə.
Məhəbbət yolunda ölüm budur, bax
Canana belədir canı tapşırmaq...
Çox gözəl arvad var mərdlikdə bir şir,
Çox ipək içində şirlər gizlətir. [6, s.451]*

Nizami əsərlərində qadını müsbət təsvir etməklə yanaşı, onu azad, insan modelinin ən üstünü kimi qeyd etmişdir. O, qadını insan cəmiyyətinin ən layiqli üzvü kimi görür, bununla yanaşı, qadın kişi bərabərliyinə mühüm mesaj kimi gələcək nəsillərə ötürür. Heç bir vəchlə qadının alçaldılmasına, ona qarşı şiddət sərgiləməsinə icazə verilməməsini deyir. "Xosrov və Şirin" əsərində Xosrovun, Şirinin sarayına, onun yanına gizlində gəlib onunla görüşmək istədiyi xəbərini göndərdiyi Şapura əsəbləşərək Xosrovla evlənməli olarsa, ancaq nikahdan sonra onunla birlikdə ola biləcəyini təkid edir. Deyir:

Mən gövhərəm, neçin gərək əksiləm,

Çağrılmamış gedəm, məgər mən yeləm? [5, s. 354]

Beləliklə, zəngin mədəniyyət tariximizin ən ünlü simalarından olan Nizami Gəncəvi müəllifi olduğu Xəmsədə insan faktorunu, yaradılışın ən üstün varlığı kimi dəyərləndirir. İnsanlar arasında cins ayrışikliyi olmamasını təbliğ edən şair, bəşəriyyəti sevgiyə, dostluğa çağırır. Zərif yaradılış olan qadına sevgi Nizami yaradıcılığının ruhuna hopmuşdur. Nizaminin baxışında qadın, varlığın mayası, həyatın başlanğıcıdır.

Ədəbiyyat

1. عبد المجيد آيتي، داستان خسرو و شیرین، سروده نظامی، تهران 1353،
2. Nizami Gəncəvi. İskəndərnamə / M.Rzaquluzadə tərc. –Bakı: Yazıçı. –1982. –256 s.
3. Nizami Gəncəvi. Yeddi gözəl / M.Rahim tərc. –Bakı: Lider. –2004. – 336 s.
4. Bərat Zəncani, “Leyli və Məcnun” N. Gəncəvi. –Tehran: Tehran Universiteti nəşriyyatı. –1991 –113 S. لیلی و مجنون، دانشگاه تهران
5. Nizami Gəncəvi. Həft Peykər. –Tehran: Qətrə nəşriyyatı, –1997. –127 s. (هفت پیکر، حکیم نظامی گنجوی، انتشارات قطره، 1399)
6. Nizami Gəncəvi. Xosrov və Şirin / R.Rza tərc. –Bakı: Lider. –2004. –392 s.
7. Sethna T. R. Yashts in Roman Cript with Translation. –Karachi: Sethna, –1976.
8. Mürsəliyyəva, X. M. Q. Nizaminin “Xəmsə”sində Bahar bayramının tərənnümü / X. M. Q. Mürsəliyyəva // SDU. Elmi xəbərlər. Sosial və humanitar elmlər bölməsi. – 2021. – Vol. 17. – No 2. – P. 31-37. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46294130>

РЕЗЮМЕ

ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО В ТВОРЧЕСТВЕ НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ

Рзаев А.И.

Ключевые слова: *Низами Гянджеви, женщина, гендер, фарси, Лейли и Меджнун, Хосров и Ширин, Семь красавиц*

Великий азербайджанский поэт Низами Гянджеви постоянно затрагивал в своих произведениях вопрос о месте и роли женщины в обществе и решительно выступал за равноправие женщин и мужчин во всех сферах общественной жизни. Как видно из анализа его творчества, он считал женскую свободу естественной мерой свободы всего общества. Низами представляет женщин как свободных членов гражданского общества, играющих важную роль в его формировании. По его словам, женщины должны полностью быть вовлечены во все общественные дела.

SUMMARU

GENDER EQUALITY IN THE WORKS OF NIZAMI GANJAVI

Rzayev A.I.

Key words: *Nizami Ganjavi, woman, gender, Farsi, Leyli and Majnun, Khosrov and Shirin, Seven beauties*

The great Azerbaijani poet Nizami Ganjavi regularly touches upon the question of the place and role of women in society in his works and strongly advocated equality of women and men in all spheres of public life. As can be seen from the analysis of his work, he considered women's freedom a natural measure of the freedom of the whole society. Nizami represents women as free members of society who play an important role in the formation of civil society. According to him, women should be fully involved in all public affairs.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	04.03.2021
	Son variant	20.07.2021